

לוגיקה ותורת הקבוצות - תרגול 3

הגדרה אינדוקטיבית של קבוצת הפסוקים החוקיים

הגדרה 1: קבוצת הפסוקים החוקיים, WFF (Well Formed Formulae), היא הקבוצה האינדוקטיבית הבאה:

$$\begin{aligned}X &= \{\vee, \wedge, \neg, \rightarrow, (,), p_0, p_1, p_2, \dots\}^* \\B &= \{p_0, p_1, p_2, \dots\} \\F &= \{F_{\neg}, F_{\vee}, F_{\wedge}, F_{\rightarrow}\} \\WFF &= X_{B,F}\end{aligned}$$

• העולם X הוא קבוצת המילים הסופיות מעל הסימנים הנ"ל.

דוגמה לאיבר בעולם: $p_1 \wedge (\vee p_2 (\in X$

• איברי B : $p_0, p_1, p_2, \dots$ נקראים פסוקים אטומיים (או משתנים אטומיים).

עבור כל $\alpha, \beta \in X$ הפונקציות ב- F מוגדרות באופן הבא,

$$\begin{aligned}F_{\neg}(\alpha) &= (\neg\alpha) \\F_{\vee}(\alpha, \beta) &= (\alpha \vee \beta) \\F_{\wedge}(\alpha, \beta) &= (\alpha \wedge \beta) \\F_{\rightarrow}(\alpha, \beta) &= (\alpha \rightarrow \beta)\end{aligned}$$

דוגמאות לפסוקים חוקיים (כלומר ב-WFF):

$$p_5, (\neg p_{17}), (p_{1000} \rightarrow p_8), ((\neg p_0) \rightarrow (p_5 \rightarrow (p_1 \vee p_0)))$$

הערה: האם $p_0 \vee p_1$ זהה ל- $p_1 \vee p_0$? לא, כי הסדר חשוב.

איך מראים שמילה $\alpha \in X$ היא פסוק חוקי ($\alpha \in WFF$)?

מראים סדרת יצירה לפסוק מעל $WFF = X_{B,F}$.

דוגמה: האם $(p_0 \rightarrow (p_1 \vee p_9))$ פסוק חוקי?

איך מראים שמילה $\alpha \in X$ אינה פסוק חוקי ($\alpha \notin \text{WFF}$)?

1. מוצאים תכונה Y שמשותפת לכל הפסוקים החוקיים (β מקיימת את Y $T = \{\beta \in X \mid Y\}$).
2. מוכיחים ש- α אינו מקיים את Y ($\alpha \notin T$).
3. מוכיחים באינדוקציה על מבנה WFF שכל הפסוקים החוקיים מקיימים את Y ($\text{WFF} \subseteq T$).

תכונות בסיסיות של פסוקים חוקיים

המילים ב-WFF מקיימות את התכונות הבאות:

תכונה 1: $\{\alpha \in X \mid \alpha \text{ פסוק אטומי או מתחיל ב-} (\neg \text{ ונגמר ב-})\}$
דוגמא לשימוש בתכונה 1: מתכונה 1 נובע שהמילה $p_1 p_2$ אינה פסוק חוקי.

תכונה 2: $T_2 = \{\alpha \in X \mid \#_-(\alpha) = \#_+(\alpha)\}$
 כאשר $\#_-(\alpha)$ הוא מספר הסוגריים השמאליים ב- α ו- $\#_+(\alpha)$ הוא מספר הסוגריים הימניים ב- α .

הגדרה 2: נאמר ש- β היא רישא של α אם α, β מילים כך ש:

$$\begin{aligned}\alpha &= a_1 a_2 \dots a_n \\ \beta &= b_1 b_2 \dots b_k\end{aligned}$$

כאשר $k \leq n$ ולכל $1 \leq i \leq k$ מתקיים $a_i = b_i$.
 נאמר כי β רישא ממש של α אם β רישא של α ו- $\alpha \neq \beta$ (כלומר $k < n$).

תכונה 3 (נסיון ראשון): לכל $\beta \neq \epsilon$ רישא ממש של α : $\{\alpha \in X \mid \#_-(\beta) > \#_+(\beta)\}$ $\text{WFF} \subseteq T =$

$$T_3 = \left\{ \alpha \in X \mid \begin{array}{l} 1. \alpha \in \text{WFF} \\ 2. \text{לכל } \beta \neq \epsilon \text{ רישא ממש של } \alpha : \#_-(\beta) > \#_+(\beta) \end{array} \right\} \quad \text{תכונה 3:}$$

מסקנה מתכונות 2 + 3: אם α ב-WFF ו- β רישא ממש של α , אז $\beta \notin \text{WFF}$.

משלוש התכונות שהוכחנו נובע משפט הקריאה היחידה שמשמעותו היא:
 בהינתן $\varphi \in \text{WFF}$, מתקיים בדיוק אחד משלושת הבאים:

1. φ הוא פסוק אטומי
2. $\varphi = (\neg \alpha)$ כאשר $\alpha \in \text{WFF}$.
3. $\varphi = (\alpha \circ \beta)$ כאשר $\circ \in \{\vee, \wedge, \rightarrow\}$ ו- $\alpha, \beta \in \text{WFF}$.

תכונה נוספת של פסוקים: לא קיים פסוק חוקי אינסופי, למשל $(((p_0 \wedge p_1) \wedge p_2) \wedge p_3) \wedge \dots \notin \text{WFF}$ כי:

1. העולם שלנו הוא X – רק מילים סופיות.

2. ניתן להוכיח ש- $\alpha \notin \text{WFF}$ באמצעות התכונה הבאה:

$$T = \{\beta \in X \mid \text{יש מספר סופי של אטומים ב-}\beta\}$$

$$(p_0 \rightarrow (p_1 \vee p_9))$$

$$p_0$$

$$p_1$$

$$p_9$$

$$F_{\vee}(2,3) \; (p_1 \vee p_9)$$

$$F_{\rightarrow}(1,4)(p_0 \rightarrow (p_1 \vee p_9))$$

$$X_{B,F} \subseteq T = \{x \in X | Y\}$$

$$B\subseteq T$$

$$\begin{array}{c} \text{FT} \\ f(t_1,t_2\dots,t_n)\in T t_1,t_2\dots,t_n\in T f\in F \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (\neg p_5) \\ \epsilon, (, (\neg, (\neg p_5 \\ \epsilon \\ \epsilon \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \text{WFF} \\ ) \in X \\ (\neg)) F_{\neg} \end{array}$$

$$\alpha$$

$$\alpha \in \text{WFF}\alpha$$

$$\alpha\alpha$$

$$\gamma,\delta$$

$$\mathbf{F}$$

$$\alpha = (\neg \gamma)$$

$$\text{“}\alpha\in\mathbf{WFF}$$

$$\mathbf{FWFF}\gamma\in\mathbf{WFF}$$

$$\#_{\langle}(\beta)=1>0=\#_{\rangle}(\beta)\beta=($$

$$\beta=(\neg$$

$$\gamma\gamma'\beta=(\neg\gamma'$$

$$\#_{\langle}(\gamma')>\#_{\rangle}(\gamma')\text{“}$$

$$\#_{\langle}(\beta)=1+\#_{\langle}(\gamma')>1+\#_{\rangle}(\gamma')=1+\#_{\rangle}(\beta)>\#_{\rangle}(\beta)$$

$$\gamma\text{“}\beta=(\neg\gamma$$

$$\#_{\langle}(\gamma)=\#_{\rangle}(\gamma)$$

$$\#_{\langle}(\beta)=1+\#_{\langle}(\gamma)=1+\#_{\rangle}(\gamma)=1+\#_{\rangle}(\beta)>\#_{\rangle}(\beta)$$

$$F_{\circ}(\gamma,\delta)=(\gamma\circ\delta)$$

$$\circ\in\{\vee,\wedge,\rightarrow\}$$

$$\overset{\wedge}{(p_o\overline{p_1})}^{\wedge}$$

$$\alpha$$

$$\alpha$$